

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.057 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Павлу Сергійовичу МИХАЙЛОВУ** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Особливості доказування під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження»**.

«22» лютого 2025 року.

МИХАЙЛОВ Павло Сергійович, 1994 року народження, громадянин України. Освіта вища: у 2018 закінчив Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого та здобув професійну кваліфікацію юрист (магістр) за спеціальністю «Право».

З 15.09.2023 по теперішній час працює на посаді оперуповноваженого Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Хмельницькому.

Аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Науковий керівник – ВОЛКОТРУБ Сергій Григорович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Здобувач має 9 наукових публікацій, зокрема: 4 статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, а також у 5 тезах наукових доповідей – у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій:

1. Михайлов П. С. Безпека учасників кримінального провадження як правове поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. Випуск 69. С. 408-412.

2. Михайлов П. С. Особливості використання показань анонімного свідка в доказуванні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3. Том 1. С. 87-93.

3. Михайлов П. С. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: питання теорії і практики. *Право UA*. 2024. № 2. С. 207-212.

4. Михайлов П. С., Волкотруб С. Г. Особливості дослідження та провадження. використання показань анонімних свідків у доказуванні в кримінальних провадженнях. *Право UA*. 2024. № 4. С. 151-156.

5. Михайлов П. С. Поняття і сутність забезпечення безпеки учасників кримінального провадження Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23 жовтня 2020 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 478-481.

6. Михайлов П. С. Нормативно-правовое регулирование обеспечения безопасности участников уголовного производства в Украине. Взаимодействие правовых систем современности в целях устойчивого развития общества: сб. науч. ст. XXI Международной научной конференции студентов, магистрантов и аспирантов: в 2-ч. Ч. 2. Гродно: ГрГУ, 2021. С. 385-391.

7. Михайлов П. С. Актуальні питання забезпечення таємниці відомостей щодо осіб, до яких застосовані заходи безпеки у кримінальному провадженні. Засади функціонування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 травня 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 50-51.

8. Михайлов П. Засади функціонування механізму забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні: Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 746-747.

9. Михайлов П. Безпека учасників кримінального провадження в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 р.). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 189-190.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент – кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, **Сергій Антонович КРУШИНСЬКИЙ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Формулювання теми дисертаційного дослідження дозволяло розглядати проблеми доказування під час застосування заходів безпеки у кримінальному провадженні у двох аспектах: 1) як ускладнення, які виникають у процесі доказування у зв'язку із застосуванням до окремих учасників заходів безпеки; 2) як особливості доказування під час прийняття рішення про застосування до окремих учасників заходів безпеки (спеціальний предмет доказування – сукупність обставин, які для цього необхідно встановити, межі доказування, повноваження відповідних органів в процесі доказування, обґрунтування рішення тощо). Здобувач спрямував свої зусилля саме на перший аспект цієї проблеми, а другий, на жаль, оминув достатньою увагою.

2. Автор в цілому вірно зазначає, що для забезпечення більшого рівня конфіденційності даних про потерпілого, заявника, викривача, життя чи здоров'ю яких загрожує небезпека, слід змінити порядок реєстрації відповідних заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, а саме

запровадити порядок їх реєстрації аналогічно як у випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення органом досудового розслідування. У зв'язку з цим постає питання про гарантії законності та засоби, які мають знівелювати ризики завідомо неправдивих повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень.

3. Автор пропонує в рамках здійснення заходів забезпечення безпеки наділити дізнавача, слідчого, прокурора, суд повноваженнями втручатися у створення та роботу різноманітних баз даних, в тому числі й таких, якими володіють приватні особи, та виносити обов'язкову до виконання постанову (ухвалу) щодо обмеження доступу сторонніх осіб до наявних в них персональних даних охоронюваних учасників кримінального провадження.

Видається, що це може створити додаткові ризики надмірного обмеження права громадян на приватність та призвести до чергових публічних звинувачень на адресу органів досудового розслідування і прокуратури щодо втручання в роботу суб'єктів господарювання.

4. Підрозділ 3.2 дисертації присвячений вивченню проблем дослідження доказів із застосуванням заходів забезпечення безпеки. Водночас, дисертант не виклав власного бачення місця дослідження доказів у загальній структурі кримінального процесуального доказування, що видається важливим з огляду на дискусійність цього питання у кримінально-процесуальній доктрині, а також підхід законодавця у ч. 2 ст. 91 КПК України.

5. Варто було провести соціологічне дослідження думки практичних працівників і науковців щодо проблемних питань за темою дисертації та узагальнити його результати, які могли б бути використані для обґрунтування окремих положень, висновків та пропозицій, які містяться у роботі».

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Володимир Вікторович НАЛУЦИШИН**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У роботі сформульована пропозиція в контексті розширення кола заходів, призначенням яких є забезпечення конфіденційності відомостей про особу, життю, здоров'ю чи майну якої загрожує небезпека, суть якої полягає у тому, щоб під час внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинене кримінальне правопорушення, не відображати у цьому реєстрі персональних даних заявника. У зв'язку з цим виникають питання – чи не з'явиться таким чином можливість почати кримінальне провадження без достатніх для того підстав, чи достатніми є гарантії законності таких дій уповноваженої особи органу досудового розслідування.

2. Автор дисертаційного дослідження пропонує у подальшому передбачити можливість оскарження окремих рішень про застосування заходів забезпечення безпеки до слідчого судді саме апеляційного суду, обґрунтовує потребу такої процедури саме необхідністю забезпечити

підвищену конфіденційність персональних даних осіб, до яких застосовані заходи безпеки.

Видається, що використання такої процедури може слугувати як засіб затягування процесу, а також і перевантаженню суддів розглядом ще одного виду скарг.

3. У роботі стверджується, що використання показань анонімних свідків, неможливість отримати окремі засекречені дані для їх перевірки, певною мірою обмежує можливості сторони захисту у доведенні своєї правової позиції перед судом. У зв'язку з цим видається логічним поставити питання чи доцільно обмежити можливість застосування окремих заходів безпеки лише окремими категоріями проваджень, наприклад провадженнями про особливо тяжкі кримінальні правопорушення чи пов'язаними діяльністю країни-агресора, можливо й іншими категоріями проваджень, в яких застосування заходів безпеки виглядатиме цілком логічним і обґрунтованим.».

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Хмельницького національного університету **Олександр Олегович ПУНДА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Одним із результатів дисертаційного дослідження є те, що «...з огляду на розвиток інформаційних технологій, насамперед пов'язаних із функціонуванням мережі Інтернет та створенням різноманітних баз даних про осіб доведено потребу наділення слідчого, прокурора, суду владними повноваженням звертатися до володільців та операторів відповідних баз даних, соціальних мереж, сервісів тощо повноваженнями щодо вилучення (або обмеження) з вільного доступу і обігу інформації про певних осіб, предмети, документи чи інші дані».

Погоджуючись в цілому з висновками дисертанта, наголосимо, що автором не зазначено конкретний механізм вилучення (або обмеження) з вільного доступу і обігу такої інформації. Підкреслимо, що дисертаційне дослідження лише б виграло у разі формулювання авторського підходу до здійснення цих процедур.

2. У науковій новизні дисертаційного дослідження наголошено, що «...забезпечення безпеки учасників кримінального провадження слід розглядати у контексті зобов'язань держави перед людиною і громадянином, що значно виходить за межі розуміння таких заходів як виключно процесуальних, технічних та організаційних». Вважаємо, що зазначена позиція вимагає свого додаткового пояснення, у контексті складових, які мають доповнити таке позитивне зобов'язання держави.

3. У підрозділі 1.1 дисертаційної роботи автор робить досить вдалу спробу аналізу поняття «безпеки» у контексті здійснення кримінально-процесуальної діяльності та наводить існуючі доктринальні підходи у цій сфері. Водночас, дослідження було б більш повним, якби у його результатах було наведено авторське бачення такої категорії у формі завершеного визначення.

4. Підрозділ 1.2 дисертаційного дослідження присвячено важливим питанням міжнародних стандартів у сфері застосування заходів безпеки.

Водночас, матеріал наукового пошуку відображено лише в межах 9 аркушів дослідження, що виглядає досить обмеженим та не супроводжується достатнього рівня фінальними висновками із зазначеного аспекту кримінально-процесуальної діяльності.

5. Підрозділ 1.3 дисертаційного дослідження має назву «Зарубіжний досвід забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні». Водночас, у науковій новизні результати компаративіського аналізу не знаходять свого відображення. Так, серед подібних, заслуговує на увагу наведена на сторінці 76 дисертаційного дослідження теза «наразі система законодавства у сфері забезпечення безпеки свідків, потерпілих та інших учасників кримінально-процесуальної діяльності в зарубіжних країнах продовжує розвиватися та вдосконалюватися шляхом вжиття нових законодавчих заходів у цій сфері та обміну позитивним досвідом. Зокрема, застосовування заходів безпеки учасників кримінального судочинства в окремих державах покладено на єдиний централізований орган і такий досвід слід використати і у нашій країні».

6. Одним із результатів дисертаційного дослідження є твердження про подальше удосконалення доктринальних підходів, згідно з якими концепція побудови правової держави, утвердження гуманістичних цінностей у нашій країні має стати ключовим орієнтиром для подальшого розвитку та удосконалення законодавства щодо застосування заходів безпеки. Підтримуючи позицію автора, необхідно наголосити, що висновки дослідження у цій частині могли бути посилені проектом конструкцій відповідних норм».

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, **В'ячеслав Віталійович ВАПНЯРЧУК**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У підрозділі 1.1 роботи, розглядаючи зміст окремих загальних засад (принципів) кримінального провадження, як основу формування механізму забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному провадженні (с. 36-42 роботи), дисертант висловлює думку про доцільність виокремлення та унормування у главі 2 КПК забезпечення безпеки учасників кримінального провадження в якості самостійного принципу.

З нашого погляду, така пропозиція є дещо сумнівною. Адже забезпечення безпеки учасників кримінального провадження реалізується відповідно до змісту низки нині нормативно закріплених загальних засад кримінального провадження (зокрема, верховенства, права, законності, поваги до людської гідності, публічності). Щодо останньої, то відзначимо, що в науковій літературі майже безальтернативно відзначається, що предметом регулювання цієї засади є не лише кримінальне переслідування, а й примирювальна та правозабезпечувальна діяльність. Саме остання, на нашу

думку, є такою що в тому числі безпосередньо стосується застосування заходів безпеки учасників кримінального провадження. І виокремлення цієї частини предмета регулювання з нині існуючої та однієї із засад, які визначають тип вітчизняного кримінального провадження (так званих засад-максимів), з нашого погляду, є досить штучним та недоцільним.

2. У підрозділі 2.2 дисертації, автор розглядає питання щодо обов'язку і тягара доказування обставин, які свідчать про необхідність забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному провадженні. На с. 85 висловлена теза про те, що «закон (мається на увазі закон «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві») недвозначно говорить про те, що особі, яка має право на забезпечення безпеки в кримінальному провадженні, достатньо лише ініціювати розгляд відповідного питання, після чого у компетентних органів виникає «обов'язок» відреагувати на подану заяву шляхом її перевірки».

На думку опонента, проблема щодо розмежування категорій «тягар доказування» і «обов'язок доказування», хоча й досить активно починає досліджуватися в сучасній вітчизняній кримінальній процесуальній доктрині, належного осмислення та вирішення до сьогодні не знайшла. Вважаю, що їх потрібно розмежовувати насамперед за наслідками (у випадку невиконання обов'язку – особа може й повинна нести юридичну відповідальність, у випадку ж невиконання тягара – процесуальний інтерес особи залишається незадоволений) та за відношенням до змістовних елементів процесу доказування (стосовно збирання і перевірки – варто говорити про обов'язок або право; щодо оцінки та обґрунтування правової позиції та очікуваного результату – про тягар).

Враховуючи висловлене вище розуміння щодо сутності аналізованих понять, стосовно доказування застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, то на погляд опонента, категоричний висновок, що у особи, яка подає заяву про їх застосування, не виникає тягара доказування цих обставин, є недостатньо обґрунтованим. Спростуванням його може бути й наведений дисертантом на с. 92 роботи приклад із судової практики, коли ОСОБА 7, подав заяву про існування щодо нього доволі «оригінальної небезпеки» й не надав підтвердження її існування (тобто, по суті, не взяв на себе тягара доказування існування такої небезпеки). Як наслідок, думаю, органи охорони правопорядку, а пізніше й суд у цій справі прийняли цілком законне рішення про відмову в їх застосуванні.

3. При розгляді підстави для застосування заходів безпеки (дані, які свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну) (с. 85 роботи), на думку опонента, автору, зважаючи на тему дисертації, доцільно було б визначити та докладніше розглянути обставини, які є змістом цієї підстави, як обставини, так званого, локального предмета доказування.

Крім того, підтримуючи висловлену дисертантом думку щодо доцільності диференціації ситуацій, які можуть мати місце у зв'язку з такою загрозою (небезпекою) на: а) дії, небезпечні для життя, здоров'я, майна вже

вчиненні; б) існує реальна загроза вчинення таких дій (с. 86 роботи), думається можна було б продовжити таку диференціацію залежно від різних критеріїв (приміром, суб'єктів, яким загрожує, чи від яких виходить така загроза; обстановки в рамках якої така загроза виникла та існує (до речі, при характеристиці саме такого характеру загроз варто було б розглянути досить актуальні нині питання щодо застосування заходів безпеки, які існують у зв'язку з агресією РФ та воєнним станом на території України). Думається, що аналіз цих питань має сьогодні велику теоретичну та практичну значущість як для науки, так і для правозастосування.

4. Ще одне схоже до попереднього зауваження (а швидше порада та побажання щодо напрямків подальших наукових пошуків) полягає в тому, що в підрозділі 2.2 роботи при розгляді специфіки провадження слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій із застосуванням заходів безпеки, на думку опонента, автором приділено недостатньо уваги специфіці провадження саме негласних слідчих (розшукових) дій.

Крім того, думається, що знову ж, зважаючи на предмет дисертації, доцільно було б більше уваги приділити дослідженню питання щодо стандартів доказування при забезпеченні заходів безпеки. На погляд опонента, при прийнятті рішення про застосування різних видів заходів забезпечення, в різних ситуаціях загроз можуть застосовуватись різні стандарти (як стандарт «ймовірного припущення», так і стандарт «обґрунтованого припущення»).

5. Як свідчить аналіз змісту дисертаційної роботи її емпіричну базу склали вивчення низки судових рішень вітчизняних судів різних інстанцій, практика ЄСПЛ. Проте, думається, що така база була б більш повною, що у свою чергу дало б можливість докладніше розглянути поставлені в дисертації питання чи можливо навіть звернути увагу на ті, що залишились поза увагою, якби дисертантом було проведено опитування (анкетування) науковців – фахівців в галузі кримінального процесу та практичних працівників, які беруть участь в кримінальних провадженнях».

Голова ради – докторка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Юлія Володимирівна ЦИГАНЮК**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Присутні зміни до законодавства і хотілось би, щоб такі зміни були оформлені і як додаток до роботи було додано відповідь профільного комітету Верховної Ради України про взяття до уваги таких пропозицій.

Також не зовсім оптимальними є співвідношення завдань, висновків та наукової новизни. Поставлено 7 завдань відповідно до кількості пунктів у змісті роботи, висновків і новизни значно більше, це допускається і це нормально, але висновків у вас 12, наукової новизни у вас 14 і окремі пункти висновків є не деталізованими, до прикладу, висновок номер 2.

Що стосується останнього висновку щодо перспективних напрямків розвитку законодавства щодо заходів безпеки, де ви стверджуєте, що

